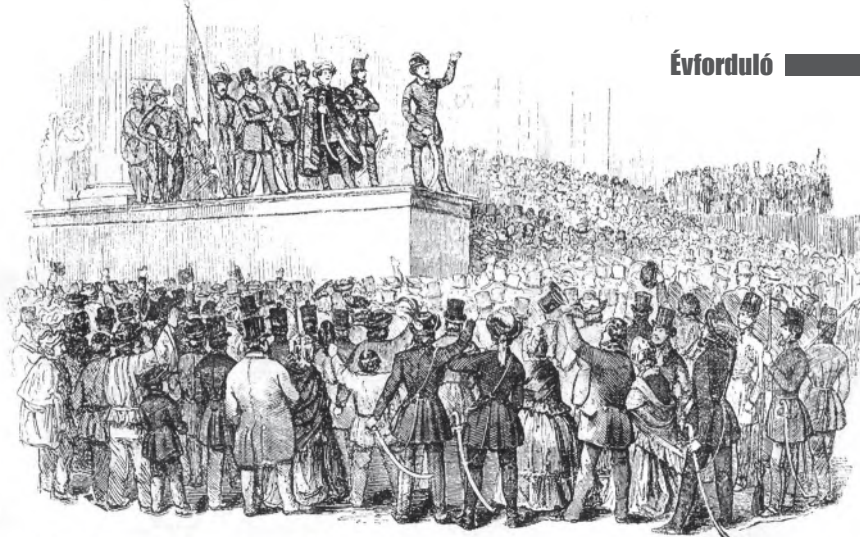

Hromada Attila

Győzelem a vereségben – 1848. március 15.

Petőfi a Múzeum lépcsőjén a „Nemzeti dal” szavalja

Egykorú rajz

„A szabadság mentsvára rom,
száz sebből vérzik Magyarország...
...S most háborúba ellened
ökör s medve vállvetve szálltak.
Elbúsz, de vigaszod lehet,
magyar, a minket ért csúfabb gyalázat.”
1849 októberében, Heinrich Heine

Heinrich Heine fenti versében arra utal, hogy míg a német forradalmakat autokrata kiskirályok taposták el, addig Magyarország forradalmát két 'nemes állat', két nagyhatalom tudta csak vérbe fojtani: a Habsburg és az Orosz Birodalom. Március 15-e erejét mutatja, hogy a hosszú 20. század során minden diktatórikus rendszer rettegett a gondolatától, hogy ezt a napot mint államünnep jelentőségét megkérdőjelezze. Az 1848. március 15-i forradalom a magyar szabadság jelképévé vált, különösen azé a szabadságé, melyért válságos helyzetekben kell kiállni. Nem véletlen, hogy 1942 antifasiszta tüntetése március 15-én volt, de a kommunizmus ideje alatt is a magyar forradalomról szóló megemlékezések gyakran átcsaptak rezsimellenes tüntetésekké. Fontos megjegyezni, hogy március 15-e már rég nem a Habsburgokról, még kevésbé az osztrákokról szól (akik amúgy a legkedveltebb szomszédos népek közé tartoznak), hanem a mindenkori szabadságról, amelynek 1848 esetében a monarchia és a konzervatív nemesség intézménye állt az útjában. A forradalmi megemlékezések ezidáig kihangsúlyozták az ünnep nemzeti vetületét: az 'elnyomott magyar nemzetét'. Holott március 15-e a polgári átalakulás és a reformkor kulminációja is volt egyben, egy egyetemesebb jelentőséggel: a magyarországi nők, külvárosi munkások, zsidók és a többi nemze-

tiség deklarációja egy szabadabb és egyenlőbb országért.

Metternich kancellár azonban nem volt fogékony az ilyen reformokra. Jóllehet, Henry Kissinger méltatta Metternich hatalmi egyensúlyon nyugvó külpolitikáját, mely megőrizte az európai császárságok közti békét, belpolitikája már annál elmentmondásosabb volt. Karl Vocelka osztrák történész kevésbé hízelgően ír az akkori osztrák kancellárról, többek közt a rendőri állam bevezetésével, a cenzúra és besúgóhálózat kiterjesztésével vádolja őt. A sors keserű iróniája, hogy a száz évvel későbbi kommunista cenzúra sokkal szigorúbbnak bizonyult a gyűlölt bécsi kamarilla által előírtnál. A forradalom előtt Pesten haladó szellemű lapokat adtak ki, még a radikálisnak számító Kossuthnak is 'csak' 7 vezércikkét tiltották be munkássága során.

A forradalom kezdetét Macartney, a magyar történelem brit szaktekin-télye már március 3-ára, Kossuth híres pozsonyi beszédjének napjára teszi. Kossuth beszéde nemcsak Magyarországon, de Bécsben is felkeltette az emberek szimpátiáját, amely a nemesség adómentességének eltörlésére, a polgárok közteherviselésére, valamint a jobbágyság eltörlésére vonatkozott. A beszédet azonnal lefordították németre, és Bécsben nyilvánosan adták elő szerte a városban. A forrongó Bécsben végül március 13-án kitört a forradalom, mely Metternich elűzésével fellelkesítette a magyar forradalmárokat is.

Március 15.

A 15-ei pesti forradalom diadalmenete talán a legtöbbet ismételt része a magyar történelemnek. A Fialat Magyarország köre, élükön Petőfivel, Jókaiával és Vasváriával, ezen a napon

szánták el magukat a cselekvésre. Landerer-nél kinyomtatták a 12 pontot magyarul és németül is, hiszen ekkortájt Buda és Pest lakossága még többségében németajkú volt. Ezt követően a Nemzeti Múzeumhoz és később a Városházához vonultak, ahol Pest város tanácsa a forradalmárok mellé állt. Végül a Várhoz vonultak, ahol a Helytartótanács szintén elfogadta követelésüket. Tánccsicsot kiszabadították a börtönből, és e forradalmi nap a *Bánk Bán*nal zárult este a Nemzeti Színházban.

Kevésbé ismert azonban, hogy a császári udvar március 17-én a legtöbb követelést elfogadta, s így tudott Batthyány kormánya is kinevezésre kerülni. Az osztrák-magyar feszültség akkor vette kezdetét, mikor a magyar ezredek nem küldték haza, erre Magyarország elkezdte a toborzást saját hadseregéhez. A Habsburg rendszer, mint minden önkényuralom, a hadseregre támaszkodott, ezért egy szuverén hadsereg a területén provokációnak számított.

Szabadságharc

A magyar forradalom fegyveres konfliktussá válásában nagy szerepe volt Kossuthnak. Rengetegen kritizálták például külpolitikai járatlanságát, a nemzetiségi kérdés halasztását és azt, hogy akkor is harcba hívta a seregeket, ha a győzelemre csak kevés esély mutatkozott, sokakat feláldozva ezzel. Az utókor mégis 'megbocsátott' neki, ellentétben például Görgeyvel.

A magyar történelem szereti a hőst és áruát, a jó és rossz ellentétét, mely valóban segít egyszerűbb képet alkotnunk egy adott eseményről, de a fontos részletek elvesznek a heroizáció és démonizáció által. A néptudatban 1848 áruója Görgey, hőse pedig Kossuth. Egész nemzedékek tanul-

ták azt az iskolákban, hogy Görgey okolható a magyar szabadságharc elvesztéséért, mikor Világosban letette a fegyvert. Görgey valóban a kor romantikus ideáljaival szöges ellentétben állt: nem támadott egy utolsó megfeszített erővel, hogy ott vereséget szenvedjen, s aztán mártírrá váljon. Görgey nem azt tette, amit a tömegek elvártak tőle, hanem az ország hosszú távú sorsát tekintette fontosnak. Döntésével elkerülte a felesleges vérontást.

De vissza a pesti forradalmi eseményekhez: amikor Phillipp Lamberg császári tanácsost Pesten meggyilkolták, a forradalom még jobban radikalizálódott, és elfordult a békés rendezés lehetőségétől. 1848. október 6-án Latour hadügyminiszter elrendelte a már régóta Bécsben összegyűlt hadsereg bevonulását Magyarországra. Latour ezen intézkedése Bécsben újabb tüntetésekhez vezetett a demokraták körében, mely során a tömeg felakasztotta őt.

Erre a császári udvar Olmützbe menekült. Jelačić és Windischgrätz császári seregei körülférték Bécsset, ahol a tömeg kétségbeesett küzdelmet folytatott a szabadság eszméiért. A bécsiek kitarítottak abban a hiszemben, hogy a magyar honvédek majd megsegítik az ostrom alá vett Bécsset. A magyar sereget azonban Schwechatnál az egyesült osztrák-horvát erők megállították, és a bécsi forradalmat vérbe fojtották. Sokan Magyarországra menekültek, hogy ott folytassák a szabadságharcot.

A forradalom csúcspontja a dicsőséges tavaszi hadjárat idején, 1849. április 14-én volt Debrecenben, ahol a református nagytemplomban kikiáltották Magyarország függetlenségét és a Habsburgok trónfosztását. Európa – melynek ekkorra már 'elzúgtak forradalmi' – koronás fői nem tudták tolerálni a köztársaság intézményét. Az orosz beavatkozás megpecsételte a forradalom sorsát, és kilátástalanná tette a további küzdelmet. Kossuth és más felkelők az Oszmán Birodalomba menekültek. A forradalom leverését kivégzések követték – Batthyányé és a 13 aradi vértanúé. A tizenhét éves császár és az osztrák udvar akarata ellenére az Olaszországból visszatérő Haynau brutális megtorlást végzett a forradalom résztvevőin, ami hozzájárult Ausztria nemzetközi elszigetelődéséhez.

Nemzetiségi probléma

Nem túlzás azt állítani, hogy az etnikai konfliktusok meghatározták a forradalom kimenetelét. Pozitív fejlemény volt a nemzetiségi törvény 1848. július 28-án, mely kimondta, hogy Magyarország nemzeti egyenlők, és használhatták nyelvüket hivatalos ügyekben. Viszont már 1844-ben a magyar vált hivatalos nyelvvé (kivéve Horvátországot), annak ellenére, hogy az országnak csak 40 százalékát alkották a magyarok. A nem magyar nemzetiségekről egy szó sem esett a Tizenkét pontban. Az 'Unió Erdéllyel' követelés pedig a magyar hivatali nyelv bevezetésével nehézkes lett volna, hiszen Erdély már abban az időben is többségében román nyelvű volt. Így tehát nem csoda, ha a románok nem álltak a magyar forradalom mellé.

A nemzeti hadsereg felállítása szintén ellentmondásos követelés volt, hiszen a parancsokat ezentúl a 'nemzet nyelvén', magyarul kellett kiadni. Persze a németet kénytelenek voltak hozzáadni, hiszen a tábornokok nagy része nem beszélt magyarul. A hazai német kisebbség többsége, számos szlovák és csaknem az összes magyarországi zsidó is az egyenjogúság reményében támogatta a forradalmat. A császári hadseregből 50 000 katona dezertált a magyarok oldalára. Lengyelországból, mely szintén nem volt független ország, 3000 lengyel katona érkezett, a híres Bem és Dembiński tábornokkal együtt. A magyar forradalomban a nők is kivették részüket, a leghíresebb közülük Lebstück Mária, aki később tábornoki rangot is kapott.

A magyarok mindig küzdöttek a bécsi udvar centralista politikája ellen, de paradox módon ők maguk is alkalmazták ezt a centralista politikát. Ez a központosító politika ugyanazt az ellenérzést váltotta ki a románokból és a szlovákokból, amit a Habsburg politika a magyarokból. Bécs persze kihasználta a feszültséget Magyarország nemzetiségei közt, és különleges jogok ígéréssel próbálta Magyarország népeit a forradalom ellen hergelni. Bécsnek nem számított, hogy ezek a követelések valóra válnak-e, így hát a magyar forradalom leverése után Bach abszolutizmus a többi nemzetiségnek is csatlódást okozott. A horvátok, keserű humorral, gyakran mondták magyar

sorstársaiknak, hogy a forradalomban való részvételért ők azt kapták jutalomként, amit a magyarok büntetésként.

A Monarchia nemzetközi pozíciója

Anglia, bár hivatalosan semleges maradt, inkább támogatta a magyar forradalom leverését, mert szerintük a kis közép-európai államok függetlenül túl gyengék lennének, és könnyen Oroszország bábállaivá válhatnak. A britek célja tehát az európai hatalmi egyensúlyt megőrzése volt, melynek lényege, hogy egy ország sem dominálhat Európában. Egy meggyengült Ausztria miatt könnyen felborulhatott volna az európai egyensúly, ezért mindenáron a Habsburg Birodalom megőrzése mellett érveltek.

Ezzel nagyon sok magyar is tisztában volt, hiszen a kezdődő magyar forradalom nemhogy március 15-én, de még 1848 őszében sem tartalmazott szeparatizmust támogató, radikális víziókat. Még a szélsőségesnek számító Kossuth sem akart függetlenedni akkortájt. Persze aztán Kossuth is radikálisabbá vált, mintegy válaszként a bécsi kamarilla konokságára.

Összefoglalás

Az 1848/49-es forradalom rámutatott, hogy a szabadság fontosabb, mint a birodalom egysége és oszthatatlansága. A forradalom nemzeti oldala mellett nem hanyagolhatók el az igazság- és egészségügyben való reformkísérletek. Március 15-e a nagy európai liberális forradalmak egyike volt, ennél fogva nem tekinthető csupán nemzeti ügynek vagy elszigetelt eseménynek; a forradalom kimenetelére is a nemzetközi kapcsolatokon múlott. A vereség ellenére a következő évtizedekben a forradalmárok szinte minden követelése teljesült; a polgári átalakulás megvalósult.

Felhasznált irodalom

- Kissinger, H. (1994). *Diplomacy*. Simon and Schuster Paperbacks, New York
- Lendvai, P. (2011). *Madari. Vítaszív a prehry*. Kalligram, Bratislava
- Száray M. (2004). *Történelem III. Műszaki Könyvkiadó, Budapest*
- Vocelka, K. (2000). *Geschichte Österreichs*. Wilhelm Heyne Verlag, München